

İslam tolerantlıq və barış dinidir

Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin "Şərəf ödülü" xalqın qürur mənbəyidir

Beynəlxalq mütəxəssislər Avropa və Asiyanın qovuşağında yerləşən, dünyaya terror dini kimi təqdim edilən İslam inancına malik olan Azərbaycanın tolerantlıq mücəssəməsinə çevrilməsini çox maraqla qarşılayırlar. Müxtəlif ölkələrdən olan araşdırmaçılar, sosioloqlar və kulturoloqlar bu istiqamətdə geniş tədqiqat işləri aparır.

Dünya üçün bu məsələdə ən maraqlı olan məqam ondan ibarətdir ki, Azərbaycan cəmiyyətinin malik olduğu çoxmillətlik və çoxmədəniyyətlik keyfiyyəti nə digər müsəlman, nə də türk dövlətlərində mövcud deyil. Nəinki türk və ya müsəlman, hətta inkişaf etmiş Avropa ölkələrində belə, cəmiyyət millətçilikdən, dini və milli qarşıdurmalardan ciddi əziyyət çəkir.

Bu kontekstdə çoxsaylı qətləmlər, terror hadisələri baş verir, yad mədəniyyət daşıyıcıları bir-biri ilə barışmaq istəmir. İnsan haqları və demokratiyanın səviyyəsinə görə dünyada qürur duyan Avropa və ABŞ-da belə qarşıdurmalar, istər fərdi, istərsə də kütləvi şəkildə çox tez-tez baş verir. Ona görə də belə problemlər yaşayan ölkələr Azərbaycan cəmiyyətinin multikulturalizm təcrübəsini öyrənərək öz ölkələrində tətbiq etməyə çalışırlar.

Düzdür, cəmiyyətə multikulturalizm və tolerantlıq dəyərlərinin aşılması bir və ya beş ilin işi deyil, bunun üçün bəzən əsrlər belə, qısa müddət sayılır. Məsələn, ABŞ hökuməti on yeddinci əsrin əvvəllərində yaranmış irqçilik bəlasından ötən əsrin əvvəllərində yaxa qurtardığını bəyan etdi. Sözügedən bəyanatdan 48 il sonra qaradərili vətəndaşlarından Barak Obamanın şəxsinə prezident seçilməsinə nail ola bildi. Bu isə o deməkdir ki, yaşanan yarım əsrə yaxın müddət Amerika cəmiyyətinin reabilitasiya dövrü olub. Problem üzərində tam qələbə məhz 2008-ci ildə - Amerika cəmiyyətinin 51 faizi qaradərili namizədə - Barak Obamaya səs verdiyi zaman baş verdi. Buna baxmayaraq, cəmiyyətin canında hələ də irqçilik xofu yaşanmaqdadır, kiçik qılgıncımlar belə, iki irq nümayəndələri arasında münaqişəyə səbəb olur, cəmiyyət fikrən də olsa bölünür. Buradan belə nəticə çıxır ki, cəmiyyətdə multikulturalizm və tolerantlığın möhkəmlənməsi üçün tarixi köklərin olması vacib amillərdən biridir. Bu özünü Azərbaycan təcrübəsində də çıllaqlığı ilə göstərir. Ölkəmiz tarixən Avropa ilə Asiyanın - şərqlə qərbin qovuşağında, qədim "İpək yolu" adlanan ticarət yolunun üzərində qərar tutub. Orta əsrlərdə sözügedən ticarət yolu Xəzər dənizinin həm şimalından, həm də cənubundan keçib. Adətən Şimal istiqamətdə avropalılar, cənub istiqamətdə isə Yaxın Şərq xalqları hərəkət edib. Beləcə, Azərbaycan cəmiyyəti gəlib keçən ticarət karvanlarındakı müxtəlif xalqları, mədəniyyətləri və din sahiblərini görüb, onlarla ünsiyyət qurub. Bir çox hallarda isə bu insanlardan bəziləri müxtəlif səbəblər üzündən burada qalaraq Azərbaycanda məskunlaşıb. Bu tarixi inkişaf nəticəsində Azərbaycan xalqı dünyanın bütün xalq, millət və mədəniyyətlərinə qucaq açıb, onlarla birgə yaşamaq ənənələrinə sahiblənə bilib. Təbii ki, bu prosesə əhalinin müsəlman olması, İslam dəyərlərinə biət etməsi də öz təsirini göstərmişdir. Çox maraqlıdır ki, bu gün dünyanın super-gücləri tərəfindən "terror dini" kimi təqdim edilən İslam kifayət qədər tolerant dindir. İslam dininə terror donu geyindirməyə çalışanlar onun ideya gücündən öz siyasi məqsədləri üçün bəhrələnməyə çalışan qüvvələrdir. Həmin qüvvələr İslam dininin nəzəri əsaslarını təşkil edən Qurani-Kərimi belə, öz məqsədlərinə uyğun təfsir - izah etməyə çalışırlar. Əslində isə Qurani-Kərim düşməyə qarşı belə, əsir alındıqdan sonra mərhəmətli davranmağa çağırır, onu təhlükəsiz yerə qədər müşayiət edib, sonra isə azadlığa buraxmağı tövsiyə edir. İslamda sənin dinin sənə, mənim dinim isə mənə aiddir prinsipi dinin ana xətti boyu əsas götürülür. Bu da cəmiyyətdə dozüm-lülüyün və tolerantlığın inkişaf etməsi üçün münbit şəraitin əsas amillərindən biridir. Məhəmməd Peyğəmbər (s.ə.s) İslam dinində ən böyük günahlardan birini işlətməmiş kimsənin belə, incidilməsinə və öldürülməsinə razı olmayıb. Hətta, bəzi hədislərdə belə rəvayət edilir ki, günah üzündən ölüm cəzası tətbiq edən səhabələr peyğəmbərin qınağına tuş gəlib. Məhz bu səbəbdən də dürüst İslam dinini yaşayan toplum mütləq tolerant və dozümlü olmalıdır. Azərbaycan xalqının multikultural dəyərlərə yiyələnməsində, məhz İslam dininin də ciddi təsirləri olub.

Bu gün də Azərbaycanda yaşanan islam cəmiyyətdə dozümlülüyü, tolerantlığı və multikulturalizmi möhkəmləndirir, cilalayır və inkişaf etdirir. Bu gün ölkəmizdə fəaliyyət göstərən dini qurumlar və ona rəhbərlik edən ictimai və dövlət orqanları da əhali arasında barış və birlik ideyaları aşılayırlar. Belə ki, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi il boyu respublikanın bütün bölgələrində mütəmadi tədbirlər həyata keçirir. Belə tədbirlər ölkənin dini və milli baxımdan həssas bölgələrində daha intensiv şəkildə həyata keçirilir. Belə tədbirlər vətəndaşların zərərli dini qruplaşmalara qoşulmasının qarşısını alır, insanlara əsl İslamın nədən ibarət olduğunu çatdırır. Əsl islam isə barış və birlik dini, insanların bu həyatda daha rahat yaşaması üçün yol göstərən ilahi bir dəyərdir. Sadəcə olaraq bizim bir dövlət və vətəndaş cəmiyyəti olaraq üzərimizə düşən vəzifə İslam dinini dürüstlüyü ilə, heç bir siyasətə bulaşdırmadan insanlara çatdırmaqdır. Bunun üçün isə bizə İslam dinini gözəl bilən və onu Allah rızası üçün insanlar arasında yaymağa həvəsi olan dini liderlər lazımdır. Şükürlər olsun ki,

Azərbaycanda belə dini liderlər, qəlbini Allaha təvəkkül edən imamlar kifayət qədərdir. Bu imamlara isə qırx illik şeyxülislam təcrübəsi olan Allahşükür Paşazadə rəhbərlik edir. Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə bir İslam din xadimi kimi həmişə birlik, bərabərlik və tolerantlıq carçısı olub. O, Ulu Öndər Heydər Əliyevin adını daşıyan "Heydər" məscidində dünyada ilk dəfə olaraq şiələrlə sünnələri barışdırdı və həmin məsciddə barış namazı qıldırdı.

Şeyxülislam təkcə Azərbaycanda deyil, bütün İslam dünyasında din xadimi kimi tanınan azsaylı azərbaycanlılardandır. Bir neçə ay əvvəl Allahşükür Paşazadənin 70, şeyxülislam fəaliyyətinin 40 illiyi münasibəti ilə dünya dini liderlərinin konfransı keçirildi. Həmin konfransda müxtəlif dünya ölkələrində müxtəlif dinlərin problemləri çözüldü və dünyada barışın yaradılması yolları müzakirə edildi. Şeyxin israrlı təkidi ilə onun yubileyi bu zirvə toplantısında ciddi şəkildə qabardılmadı. Halbuki, toplantı onun yubileyi münasibəti ilə düzənlənmişdi.

Bir neçə gün əvvəl isə Azərbaycan xalqı yeni bir qürurverici xəbər aldı - Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə "Şərəf ödəli"yə layiq görüldü.

Belə ki, yanvarın 30-da Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, Şeyxülislam Allahşükür Paşazadə Türkiyənin Mərmərə Qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfinin sədri Akkan Suverin başçılığı ilə Azərbaycana səfərə gələn nümayəndə heyətini qəbul edib. Akkan Suver Şeyxülislam həzrətlərilə yenidən görüşməkdən fəxr duyduğunu bildirib və budəfəki səfərinin əlamətdar bir hadisə ilə bağlı olduğunu diqqətə çatdırıb: "Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, Qafqaz Xalqları Ali Dini Şurasının sədri, Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin anadan olmasının 70, Şeyxülislamlıq məqamına seçilməsinin 40 illiyi bu yaxınlarda təntənəli şəkildə qeyd olundu. Mərmərə Qrupu Strateji və Sosial Araşdırmalar Vəqfi İdarə Heyətinin qərarı ilə Şeyxülislam həzrətləri "Şərəf ödəli" ilə təltif edilib".

QMİ sədrinin xidmətlərini yüksək qiymətləndirən qonaq onu təkcə Azərbaycan və Türkiyədə deyil, bütün dünyada böyük nüfuzla malik dini lider adlandıraraq: "Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürk "Yurdda barış, Cahanda barış" şüarını irəli sürdü. Şeyxülislam həzrətləri uzun illər ərzində göstərdiyi xidmətlə bu şüara sadiqliyini hər zaman sübut edib, həm İslam aləmində, həm də bütün yer üzündə sülhün, sabitliyin, dinlərarası və sivilizasiyalararası dialoqun möhkəmlənməsinə çox mühüm töhfələr verib. İnanırıq ki, Şeyxülislam həzrətləri nüfuzlu dini lider kimi bundan sonra da bu istiqamətdə fəaliyyətini davam etdirəcək, inşaallah".

Akkan Suver başçılıq etdiyi qurumun "Şərəf ödəli"nü Şeyxülislam həzrətlərinə təqdim edib və bu ilin aprelində İstanbulda keçiriləcək XXIII Avrasiya İqtisadi Forumuna dəvət məktubunu QMİ sədrinə çatdırıb.

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin (TBMM) üzvü, Türkiyə-Azərbaycan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun rəhbəri Şamil Ayrım çıxış edərək Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin iki dövlət arasında münasibətlərin hərtərəfli inkişafında böyük xidmətlər göstərdiyini diqqətə çatdırıb. Şamil Ayrım Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 iliyi ilə bağlı TBMM-nin təsis etdiyi xatirə medalını QMİ sədrinə təqdim edib.

Sonda onu qeyd etmək istərdik ki, respublikamızda dünyaya nümunə olan multikulturalizmin formalaşmasında çox müxtəlif amillərin təsiri olub. Biz bu yazıda həmin təsirlərdən yalnız bir neçəsinə toxuna bildik. Bu təsirlərin özünü də iki yerə bölmək olar - obyektiv və subyektiv amillər. Fikrimizcə, dünya daha çox subyektiv amillər üzərində düşünməlidir. Çünki insanın təsir edən, dəyişən biləcəyi yalnız subyektiv amillərdir. Bunun üçün isə hər bir xalqa - cəmiyyətə güclü şəxsiyyətlər, dürüst və dəqiq ideya mənbələri lazımdır.

***"Paralel"ın
Araşdırma Qrupu
Yazı Azərbaycan
Respublikasının
Prezidenti yanında
KİV-ə Dövlət Dəstəyi
Fondunun maliyyə
dəstəyi ilə çap olunub***